

In noptile cu luna femeile torc canepa

Geo Bogza (1908-1993) ocupa un loc aparte in literatura romana prin intreaga sa creatie, dar mai ales prin reportajele sale literare care se deosebesc radical atat de cele predecesorilor, cat si de cele ale urmasilor, aducand o nota noua, originala si viguroasa printr-un lirism pronuntat si o viziune ampla asupra oamenilor si a locurilor evocate.

Aria de cuprindere a acestor scrieri este impresionanta, fiind sugerata chiar de titlurile lor: *Tari de apa, de foc si de pamant, Tabacarii, Lumea petrolului, Cartea oltului, Tragedia poporului basc, Pe urmele razboiului din Moldova, Oameni si carbuni in valea Jiului, Privelisti si sentimente etc.*

Reportajele literare ale lui Bogza (descriptive sau narrative) se deosebesc de cele jurnalistice (ancheta, portret, interviu) tocmai prin arta cu care acesta transpune realitatea in structuri literare fara a cadea insa in fictiune. Un astfel de reportaj este si cel intitulat *In noptile cu luna femeile torc canepa*, din volumul *Tari de apa, de foc si de pamant* (1939), care are ca idee centrala viata aspra, dura, a locuitorilor din Muntii Apuseni.

Desi Bogza priveste existenta motilor in complexitate, titlul se opreste numai asupra unui aspect esential care l-a impresionat in mod deosebit pe scriitor- "lupta femeilor cu canepa", pentru a o transforma pana in primavara in cate "un cearceaf scortos" si in "cateva camasi aspre si negre".

Ca in orice reportaj - fie el literar sau jurnalistic - , scriitorul prezinta aspecte din lumea reala, cunoscute la fata locului. Asa se explica faptul ca locurile evocate sunt strict precizate - Valea Ariusului, satele Albac, Vidra si Ponorel -, iar autorul ofera uneori chiar date exacte, prin intermediul cifrelor.

Datele obtinute astfel sunt apoi organizate intr-un text structurat in trei parti, al caror continut reliefeaza, in ordine, viata si ocupatiile motilor de pe Valea Ariesului, imaginea satelor de moti si "necurmata istovire" a femeilor de a transforma canepa in cateva obiecte.

Motii de pe Valea Ariesului prelucreaza lemnul si merg cu scandurile ca sa le vanda. Iarna drumul este anevoios si la venirea serii dejuga boii si dorm in zapada alaturi de ei. A doua zi se inapoiaza cu saci de malai cumparat pe banii obtinuti pe scanduri. Motii de pe cealalta parte a Ariesului cioplesc iarna ciubere si doinute pe care le vor vinde in timpul verii in toata tara.

Cel mai sarac sat din aceasta zona este Ponorel, o asezare cu 1900 de suflete. Pamantul este la fel de sarac ca si oamenii, dar cu toate acestea sunt moti care se ocupa cu agricultura. Satele de moti sunt asa de imprastiate, incat distanta de un kilometru este cea mai apropiata. Ei si-au asezat casele pe cele mai inalte culmi pentru a nu mai fi nevoiti sa urce gunoiul din vale spre a fertiliza pamantul, "blstem al acestor tinuturi".

O lupta dura pentru existenta o duc si femeile din Muntii Apuseni care trebuie sa transforme canepa in cateva obiecte strict necesare. Torsul incepe la ora trei noaptea si dureaza pana seara tarziu, cand le copleseste somnul. In timpul noptii ele torc canepa la o lampa de petrol, la flacara focului sau la lumina lunii.

Aceasta este o dovada a faptului ca oamenii Apusenilor traiesc un urma cu o mie de ani.

Descriind toate aceste aspecte din viata motilor, autorul reliefeaza si unele trasaturi caracteristice ale acestora realizandu-le un sugestiv portret moral.

Motii dispun de o temavitate iesita din comun si fac eforturi teribile, supraomnesti pentru a-si sustine viata, deoarece nu au la dispozitie nici elemente strict necesare existentei. Astfel sunt nevoiti sa parcurga distante mari, dormind iarna in zapada alaturi de boi, pentru a ajunge la oras sa cumpere catva saci de malai in

schimbul scandurii sau sa care balegarul pe creasta muntelui pentru a fertiliza palma de pamant din care va da "firul verde al porumbului". Alteori colinda toata tara cu ciubere si doinite pentru a le vinde ca sa obtina o sursa de existenta. Inzestrati cu vointa puternica, ei se agita, lupta cu incrancenare impotriva vitregiilor naturii aspre, colturoase si potrivnice, incercand s-o imblanzeasca macar, daca nu pot s-o domine.

Atat relatarea vietii motilor, cat si evidentierea trasaturilor lor de caracteristice se fac direct, obiectiv, autorul prezentand aspecte din munca oamenilor, din natura sau atitudinea acestora in relataie cu mediul in care traiesc.

Relatand fapte, infatisand natura si oamenii pe care ii vede sau cu care discuta, desigur ca Geo Bogza foloseste naratiunea, descrierea si dialogul, moduri de expunere intre care se stabileste o relatie de interferenta. Astfel faptele narate sunt prezentate intr-un anumit cadru natural zugravit prin descriere, iar dialogul vine sa elucideze un aspect sau nedumerirea autorului.

Textul este un reportaj literar, nu jurnalistic, nefiind lipsit de podoabele artistice, prezente mai ales in partea finala, cand un amanunt - torsul canepii la luna - este incadrat unui fenomen si unei din\mensiuni cosmice. Astfel, peisajul hibernal imens este zugravit prin enumeratii ("vai..., creste..., prapastii, paduri", "peste...lume, peste stele"), hiperbole ("tara de munti"), epitete ("o liniste adanca si uimita", "lucesc albe si reci", "larga si fantastia incremenire"), comparatii ("lucesc ca intr-o eternitate polara"), personificari ("luna vede") si metafore ("trece imparateasa noptii"). In aceasta imensitate de un alb ireal, in dosul ferestrelor "apar mogaldete, un fel de momai omenesti" - femeile motilor care se apropie de geam sa-si toarca la lumina lunii furca de canepa. Si prezenta acestora este sugerata prin metaforele "mogaldete", "momai de om", prin epitetul "femei aspre" si printr-o sugestiva enumeratie: "femei aspre, batute de

vant, cu mainile bataorite, cu fruntea incretita, imbatranite inainte de vreme”.

Toate aceste aspecte legate de forma, ca si cele de continut, sunt structurate intr-un text bine incheiat din punct de vedere compozitional.

Desi apeleaza la mijloacele literaturii, scriitorul nu aluneca in fictiune, datele realitatii raman nemodificate, numai argumentarea lor presupunand o nota subiectiva.